

**ИЛМИЙ УНВОНЛАРГА ДАЪВОГАРЛАРНИ МИҚДОРИЙ
КЎРСАТКИЧЛАР БЎЙИЧА БИРЛАМЧИ ТАНЛАШ ТИЗИМИ**

Махманов Ориф Қудратович

*Тошкент ахборот технологиялари университети, Мультимедия
технологиялари кафедраси доценти, техника фанлари номзоди
orif.mahmanov@gmail.com*

Есемуратова Раушан Рустом кызы

*Тошкент ахборот технологиялари университети Мультимедия
технологиялари кафедраси магистранти
Rresemuratova98@gmail.com*

Аннотация: Ушбу мақолада илмий унвонлар билан тақдирлаш жараёнини соддалаштириш учун автоматлаштирилган тизимлардан фойдаланиш жарайони муҳокама қилинади. Ҳар бир илмий унвон учун мезон ва истиснолардан иборат билимлар базасини яратиш таклиф этилади, ундан миқдорий кўрсаткичлар асосида номзодларни танлаш учун фойдаланилади. Мақолада ишлаб чиқиладиган тизимни ҳар бир илмий унвоннинг ўзига хос хусусиятларига мослаштириш ва уларни илмий жамоатчиликнинг ўзгарувчан талабларига мувофиқ мунтазам янгиланган туриш муҳимлиги ҳам таъкидланган. Тизим сифат назорати, фойдаланувчиларни қўллаб-қувватлаш ва фойдаланувчиларни ўқитиш жарайонлари яхши олиб борилса, аттестация ишини кўриб чиқиш жараёнини сезиларли даражада оптималлаштириши ва кўриб чиқиш учун зарур бўлган вақтни қисқартиришга катта шароит яратади.

Калит сўзлар: электрон ҳукумат, аттестация иши, илмий унвонлар, кўриб чиқишни автоматлаштириш, ахборот тизими, бирламчи талаблар.

"Электрон ҳукумат тўғрисида" ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни 3 йил 2017 ноябрда қабул қилинган ва 1 йил 2018 январда кучга кирган. Бу Ўзбекистон Республикасида давлат бошқаруви, электрон давлат хизматлари кўрсатиш, ахборотни муҳофаза қилиш ва электрон ҳукуматни ривожлантиришга ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш ва улардан фойдаланишни тартибга солувчи муҳим қонун ҳужжатиدير.

Ҳужжатларни топшириш, қайта ишлаш ва кўриб чиқишнинг электрон механизмларини жорий этиш орқали фуқаролар ва ташкилотлар томонидан аризалар ва бошқа ҳужжатларни топшириш тартибини соддалаштириш ушбу қонуннинг устувор йўналишларидан биридир.

Электрон ҳукуматнинг жамиятга юқорида қайд этилган ижобий таъсирини ҳисобга олган ҳолда, илмий унвонга номзодларни тасдиқлашда ҳужжатларни топшириш жараёнини рақамлаштиришга мўлжалланган ахборот тизимини амалиётга жорий этишнинг аҳамияти ва долзарблигини ҳисобга олиш лозим, бу эса илмий унвонга номзодларни тасдиқлаш жараёнларини сезиларли даражада оптималлаштириш, процедураларнинг шаффофлиги ва самарадорлигини ошириш, шунингдек номзодларнинг илмий ютуқлари тўғрисидаги маълумотларни ишончли сақлаш ва таҳлил қилишни таъминлашга имкон беради.

Ушбу ҳужжатда илмий даражани тасдиқлаш учун зарур бўлган ҳужжатларни ҳамда номзод тугрисида информацияни тизимга киритиш ва уларни куриб-чикиш услуллар хақида айтиб ўтилади.

Ўзбекистонда қуйидаги илмий унвонлар берилади:

* Профессорлар;

* доцент;

* катта илмий ходим.

Илмий унвонларни такдим этиш учун умумий талаблар 1-жадвалда келтирилган.

1-жадвал.

Талаблар	ОТТ	ИТТ
а) илмий лойиҳалар, давлат грантлари, хўжалик шартномалари ёки бошқа лойиҳалар доирасида олинган илмий натижалар;	+	+
б) маънавий-маърифий тадбирларда самарали иштирок этиш;	+	+
в) сўнги икки йилда олий таълим ва олий ўқув юртидан кейинги таълим тизимидаги сертификатлаштириш жараёнида қатнашган (тақризчи, илмий seminar аъзоси, илмий даражалар бериш бўйича илмий кенгаш, малака имтиҳонларини қабул қилиш комиссияси, расмий рақиб ва шунга ўхшаш шакллар);	+	+
д) замонавий педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланган ҳолда замонавий ўқитиш усуллари, маъруза курсларини, юқори ўқув, услубий ва илмий даражадаги етакчи семинарларни яхши билиш.	+	-

Ўзбекистондаги ҳар бир илмий унвон даъвогарлари учун юқоридаги талаблар мажбурий ҳисобланади, аммо даъво қилинган илмий унвонга қараб номзоднинг иш тажрибаси даражаси, илмий даражаси, нашр етилган адабиётлари ёки монографияларнинг сони ва сифати, даъвогарнинг ўз мутахассислиги бўйича қўшган улушига талаб ортиб боради. Ўзбекистон Республикаси қонунларига мувофиқ ҳар бир илмий унвоннинг ўзига хос минимал талаблари мавжуд.

Илмий унвонга номзоднинг маълумотлари электрон алмашинуви учун, илмий лойиҳа, давлат гранти, хўжалик шартномаси ёки бошқа лойиҳалар доирасида олинган илмий натижалар тўғрисида маълумот яратиш саҳифаси 1-расмда келтирилган.

1-расм.

Худди шу тартибда маънавий-маърифий тадбирларда иштирок этиш, сертификатлаштириш жараёнида иштирок этиш (охирги 2 йил давомида), замонавий ўқитиш усуллари ўзлаштириш (олий мактаб мутахассислари учун) тўғрисида маълумотлар ҳосил қилинади.

"Лойиҳаларда иштирок этиш" талаби бўйича ҳужжатнинг параметрлари қуйидаги 2-расмда динамик равишда шаклланган.

№	Mavzu	Turi	Tartibi	Qiyosatlari
1	Loyiha turi	Tartibi uchun	1	Ilmiiy loyiha, Davlat granti, Xiyolik shartnomasi, Sozlash
2	Loyiha nomi	Mavzu uchun	2	
3	Loyihadagi lavozim	Tartibi uchun	3	Loyiha tartibi, Bosh ilmiy xodim, Yataqli ilmiy xodim, Katta ilmiy xodim, Dozang
4	Loyihadagi ishtirok etishda bo'yiruvchi nusxasi (pdf)	Fiyl yubash uchun	4	application/pdf
5	Isk	Katta ma'na uchun	5	

2-расм.

Худди шу тартибда "маънавий-маърифий ишларда иштирок этиш" ва "замонавий ўқитиш усуллари ўзлаштириш (олий мактаб мутахассислари учун)" талаблари параметрлари динамик равишда шакллантирилади ва ушбу параметрлар асосида интерфейслар шакллантирилади.

"Сертификатлаштириш жараёнида иштирок этиш" талаби бўйича ҳужжатнинг параметрлари қуйидаги 3-расмда динамик равишда шаклланган.

№	Nomi	Turi	Tartibi	Qiyimlari
1	Ishtirok etish turi	Tarqish uchun	1	Taqiruvchi ilmiy seminar a'zosi, ilmiy darslar beruvchi ilmiy kengash a'zosi, Malakaviy imtihon qabul qilish komissiyasi a'zosi, Rasmiy opponenti, Boshqa
2	Attestatsiya jarayonida ishtirok etganligi hujjatining nusxasi (pdf)	Fayl yuklash uchun	2	application/pdf
3	Hujjat sanasi	Sana uchun	3	
4	Izoh	Kafila matn uchun	4	

3-расм.

Юқоридаги маълумотларни тўлдиргандан сўнг, 4-расмда кўрсатилган интерфейс пайдо бўлади.

4-расм.

Профессор илмий унвонига даъвогарлар учун мезонларни кўриб чиқамиз (ОТТ мутахассислари учун).

1. DCs даражасига ега бўлиш.
2. Илмий унвонга ега бўлиш.

3. Камида 10 йиллик ўқитувчилик ва илмий тажрибага, шу жумладан олий ўқув юртларида камида 5 йиллик ўқитувчилик тажрибасига ега бўлиш.

4. Олий ҳарбий таълим муассасаларида кафедра мудири, профессор (бажарувчи) ёки кафедра мудири ўринбосари, кафедра мудири лавозимларида ишлаш ёки ўқув йили давомида иш ҳажмининг камида 0,25 фоизи билан ушбу лавозимлардан бирида педагогик фаолият олиб бориш.

5. "Олий таълим муассасасининг энг яхши ўқитувчиси" танловининг республика босқичи ғолиби бўлган ва 1 йил давомида ҳар бир таълим соҳаси бўйича номинациялар бўйича 3-ўринни олган бўлса.

6. Илмий даража бўйича тасдиқланган юқори малакали мутахассисни тайёрлаш ёки бакалавр йўналиши бўйича 10 нафар магистр ва 5 нафар

аспирантнинг илмий раҳбари бўлиш.

7. Диссертация ҳимоясидан сўнг илмий мақолалар, шу жумладан илмий журналларда камида 5 та илмий мақолалар, шу жумладан нуфузли хорижий илмий журналларда 2 та илмий мақолалар нашр этиш.

8. Педагогик амалиётда, шу жумладан диссертация ҳимоясидан сўнг фойдаланилган ўқув адабиётларини нашр этиш учун битта дарслик (ёки муаллифликда 2 та дарслик) ёки таълим турларидан бирида фойдаланиладиган университетларнинг ўқув дастурларига мос келадиган 2 та дарслик, шунингдек тиббиёт соҳадаги абитуриентлар учун қўшимча 1 та монография нашр этиш.

Йуқорида атаб ўтилган талаблардан келиб чиқиб, аниқ айтиш мумкинки, илмий унвонга даъвогарнинг киритилган маълумотлари миқдорий ва сифат жиҳатидан текширилиши мумкундир. Илмий унвонга тасдиқлаш жараёнида миқдорий кўрсаткичларни текшириш учун автоматлаштирилган тизимдан, сифат кўрсаткичларини текшириш учун тажрибали мутахассисдан фойдаланиш афзалдир. Ушбу ечим миқдорий кўрсаткичларни олдиндан белгиланган мезонлар асосида осонгина ўлчаш ва таҳлил қилиш мумкинлиги билан боғлиқ бўлиб, бу автоматлаштирилган тизимга ушбу вазифани самарали бажаришга имкон беради. Лекин, сифат кўрсаткичлари кўпроқ субъектив характерга эга бўлиб чуқурроқ таҳлилни талаб қилади, бу еса автоматлаштирилган тизим учун уларни текширишни қийинлаштиради. Шу сабабли, илмий унвонларга тасдиқлаш жараёнида максимал аниқлик ва объективликка эришиш учун сифат кўрсаткичларини текширишни тажрибали мутахассисга топшириш мақсадга мувофиқдир. Шуниси еътиборга лойиқки, миқдорий ва сифатли тадқиқотлар зид емас, балки бир-бирини тўлдирди. Тадқиқотнинг иккала тўри ҳам тадқиқот муаммоларини ҳал қилиш учун янги билимларни беради.

Миқдорий кўрсаткичларни автоматик текшириш учун ҳар бир илмий унвон учун мезон ва истисноларни ўз ичига олган билимлар базаси, ариза топшириш жараёнида маълумотлари илмий унвонларга тасдиқлаш тўғрисидаги низомнинг минимал талабларига жавоб берадиган кандидатларни танлаш учун ишлатилади. Ушбу тизимнинг ўзига хос хусусияти кандидатнинг ўзи томонидан маълумотларни киритиши ва бошидан-оқ дастлабки мезонларга жавоб бермайдиган кандидатлар маълумотларини текшириш вақтини қисқартиради.

Аммо шуни ёдда тутиш керакки, ишлаб чиқилган тизим ҳар бир илмий унвоннинг ўзига хос хусусиятларига мослаштирилиши ва номзодларни танлаш самарадорлиги ва аниқлигини таъминлаш учун илмий жамоатчиликнинг ўзгарувчан талабларига мувофиқ мунтазам равишда янгиланиб туриши керак.

Ушбу мақолада илмий даражаларга номзодларни аттестациядан ўтказиш жараёнида ҳужжатларни топшириш жараёнини рақамлаштиришга мўлжалланган ахборот тизими хақида маълумот берилди, ва шунингдек, бирламчи минимал талаблардан ўтган номзодларни автоматик танлаш методлари кўриб чиқилди.

Тизимни пухта тайёрлаш ва созлаш, синов ва сифат назорати ўтказиш, шунингдек фойдаланувчилар учун тизим буйича тренинглари ўтказиш муҳим ҳисобланади. Тизимдан унумли фойдаланиш орқали аттестация ишини кўриб

чиқиш жараёнларини сезиларли даражада оптималлаштириши ва кўриб чиқиш учун зарур бўлган вақтни қисқартишга эришиш мумкун.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. “«Рақамли Ўзбекистон – 2030» стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг ПФ-6079-сонли Фармони. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2016 й., 22-сон, 260-модда, 39-сон, 465-модда; 2017 й., 25-сон, 570-модда, 37-сон, 1020-модда, Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 30.12.2017 й., 10/17/2793-4/0479-сон; 16.07.2018 й., 10/18/2793-5/1511-сон; Қонунчилик маълумотлар и миллий базаси, 04.05.2021 й., 10/21/2793-6/0405-сон; 24.01.2022 й., 10/22/2793-7/0065-сон, 07.03.2022 й., 10/22/2793-8/0184-сон.
2. “Илмий унвонлар бериш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида”ги Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг Қарори. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2016 й., 22-сон, 260-модда, 39-сон, 465-модда; 2017 й., 25-сон, 570-модда, 37-сон, 1020-модда, Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 30.12.2017 й., 10/17/2793-4/0479-сон; 16.07.2018 й., 10/18/2793-5/1511-сон; Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 04.05.2021 й., 10/21/2793-6/0405-сон; 24.01.2022 й., 10/22/2793-7/0065-сон, 07.03.2022 й., 10/22/2793-8/0184-сон.
3. Количественные и качественные методы в научных исследованиях в сфере медицинского образования: Руководство АМЕЕ № 90. М. Тавакол1 , Дж. Сандарс2. 2015.